

csak függőleges tagozás. Nincs már semmi a klasszikus ékítőelemek szerkezetet hangsúlyozó játékból. Nincs ornamentum. Szükszavúak, komolyak, néha ridegek, céltudatosak ezek az épületek — mint maga a kor, melyben már nem erény, hanem életföltétel a józanság.

Ezen a stíluson aztán minden nép a maga belső sajátosságai szerint színesít, változatokat hoz ki. Érdekes megfigyelni, hogy az északi népek tisztábban, kevesebb előítélettel bántanak vele. A déli népeket sokkal jobban szaturálta a klasszikus művészet, mint hogy le tudnának mondani egy-egy kis emlékezésről, idézetről, a nagy hagyományairól. Az *olaszokat* a fassió koncentrikus akarása viszi ezen az úton. A teljes szociális korszerűség mellett mégis a tripoliszi mintavásár diadalkapuján klasszikus, a milánói grafikai ipar pavillonján barokk reminiscenciák, a torinói kémiai pavillonon komplikált tagozás páthosza és ünnepélyessége látszanak. A *franciák* és *belgák* gyakran a szecesszióhoz tapadnak egy-egy vonatkozásukkal. Ritkán és nyilvánvalóan német hatásra tagadják meg régi tradícióikat. *Svédország* a tiszta és karcsú formákat szereti. Sok könnyedség, artisztikum és elegancia van a művészetükben. Formai szüksézségük is lágyabb, színesebb és a logikájuk is, mellyel az anyagba gondolkoznak, hajlékonyabb, derűsebb, mint a németségé. A *finnek* egyszerűek, zordak és misztikusak. Liljequist temploma egymásbaillő íveivel legtisztább emberi gondolat az Istenről a mai építészet nyelvén. Más épületeik is simák, zárt és tagolatlan térformákból állanak, de hiányzik róluk az elfogultság a régivel szemben. Egyszerűségük inkább természetesség, mint akarat. Az *angolok*, kik a háborút megelőző évtizedben lakóház építészetükkel egész Európának utat mutattak, most elvesztették ezt a hegemoniájukat.

Romantikus konzervativizmusuk megtartja azokat a formákat, a lakóháznak azt a lelkét, mely ott fejlődött az ősi talajból, a polgári jólétben adott szükségletek és igények, hajlandóságok és érzékenységek szerint. A *hollandiai* építészeti az angol szentimentális és a német racionális építészet mentén megoszlik. A *vatikáni* állam néhány új épülete rendkívül izléses megoldásban egyesíti a modern igényeket a régi formákkal. Ez a néhány épület (a rádióállomás, az etiopiai kollégium) egyszerű előkelőségével a korareneszánsz tiszta derűjére emlékeztet.

Az az építészet, melyet az *U. S. A.* gyűjteménye mutat be a maga gigantikus alkotásaival, túlesik azokon az esztétikai dimenziókon, melyekben mi európaiak élünk és érzékelünk. A mi gondolkodásunk belső formáiban törvényt alkotó «tér» és «idő» fogalmát nem tudjuk ilyen egyoldalú méretezésre beállítani, amilyenek ezek a felhőkarcoló buildingok. El tudjuk képzelni azt a miénktől különböző esztétikai beidegződést, mely a viszonyokból együtt nő a végtelen emelet-sorokkal, mert hiszen a felhőkarcolók között látunk olyat, melynek markáns függőleges tagozása a magassági kiterjedésnek szinte gótikus jellegű tudatos hangsúlyozását mutatja. Van a mi számunkra valami háthorzon-gatóan félelmetes, barátságtalan és vigasztalan érzés a látványukban. Inkább negatív érzések — a lelkesítő felvillanyozó élménykomplexumban. Ez az idegenség természetes érzés-reflexünk minden olyan művészettel szemben, mely akár keletről, akár nyugatról való, de idegen a mi számunkra.

Szokolay Béla.

Magyar folyóiratszemele.

Klebelsberg Kuno gróf Stockholm-ban és Varsóban tartott előadásait közli a *Budapesti Szemele* «A magyar

művelődés fejlődése és északi kapcsolatai» címen. A kultuszminiszter utasításainak célja a kulturális kapcsolatok megteremtése, amelyeknek lehetőségeire előadásaiából részint a történeti kapcsolatok adottságaiból, részint a mai helyzet mérlegeléséből von le következtetést. Varsói beszédében megállapítja, hogyha a háború előtti szellemi életet vizsgáljuk, nem minden sajnálkozás nélkül kell rámutatnunk arra a jelenségre, hogy főképp a nagy nemzetek írói és tudósai mutattak hajlandóságot más népek szellemi erőfeszítéseinek és eredményeinek lekiicsinylésére. A világháború azután oly sok gyűlölséget kavart föl a nemzetek között, hogy néhány előkelő szellem kétségbeesve kérdezte, hogy a pokoli indulatok mily végzetes szerencsétlenségbe sodorják az emberi civilizációt. Ezért hirdetni kezdték, hogy a művelt nemzeteknek kötelessége a többiek nemzeti kultúráját tanulmányozni és arra törekedtek, hogy személyes érintkezést hozzanak létre irodalmi emberek, tudósok és politikusok között. Végeredményben arra számítottak, hogy egymás kultúrájának kölcsönös megismerésére és megbecsülésére vezetik a nemzeteket. Ezek a megfontolások vezettek végül a Szellemi Együttműködés Tanácsának megalapítására és a Szellemi Együttműködés Tudományos Intézetének létesítésére. De ezeken a szervezeteken kívül szükségünk van ú. n. transzverzális tevékenységre is. Klebelsberg gróf ettől az eszmétől vezérelve látogatta meg Európa nagy kultúrközpontjait. És ezekből a látogatásokból arra az eredményre jut, hogy valamennyi civilizált nemzet élénken keresi a szellemi közeledést, de a törekvések eredménye a különböző országokban rendkívül különböző. A szellemi együttműködés különösen haszonnal fog járni olyan nemzetek között, amelyeket nem választanak el egymástól politikai érdekek, sőt multjuknak dicső-

séges emlékei és a kölcsönös rokonszenv fűzi egymáshoz őket. A gazdag nagy nemzetek jobbára az emberi szolidaritás eszményi szempontjából nézik a szellemi együttműködést. A kisebb és kevésbé gazdag nemzetek gyakorlati használhatóság eszményeit is keresik bennük. Nagyobb méretű vállalkozások túlságosan nagy terheket rónak egy elszigetelt államra, de ha többen vannak, az érdekelt államok között megosztott terhek elviselhetőbbé válnak. Gyakorlati szempontból nálunk a természettudományoknak intézményes nagy fejlődése idegen nemzetek számára is sok haszonnal járhat. A tiszta tárgyilagos szempontok mellett bizonyos népek együttműködése csak ott lesz hasznos, ha a két népnek megvan a szükséges predispozíciója, amit animus cooperandinak lehet nevezni. A szellemi kapcsolatok megkönnyítik a politika munkáját is, mivel a kormányok politikájának ideje lejárt és a világtörténelem útjai csak azon nemzetek számára járhatók, amelyek egymás mellett tudnak haladni és amelyeknek sikerül egymást kölcsönösen megérteni és megbecsülni.

Dékány István a Társadalomtudományban a társadalmi szervezés értékéről ír tanulmányt. Általános nézet az, hogy a szociális problémák egy közös nevezőre hozva oldhatók meg: szerveznünk kell az egész társadalmat, mert jólétünk, boldogulásunk egyenes arányú a szervezethez. Eszerint, úgy látszik, hogy maga a szervezethez a legfőbb társadalomszerkezeti érték. Ami szervezet, társadalmi kifejelettség szempontjából kifogástalan, viszont mindaz, ami szervezetlen, kezdetleges és javításra szorul. Jellemző tünet az is, hogy a nagy szervezők mind tekintélyt kapnak az állami életben és az autonóm társadalmi élet mozgalmában. A nép olykor szinte misztikus varázsvesszőt lát egyesek kezében és alig találunk országot, ahol

nem jutna el a tömeg egy-egy nagy szervező áhitatos tiszteletéhez. A szervezőerő legtöbbször egyénben akkumulálódik és így természetes, hogy egyik országban a Bismarck-kultusz, másikon a Széchenyi-, a harmadikban egy Lenin- vagy Mussolini-kultusz található föl, több-kevesebb joggal utalva egyetemes történeti szerepükre és jelentőségükre. Minden szervezés, mely új alakulat létrehozására törekszik, megkívánja, hogy a szervezendő elemek szabad és felfogható állapotban álljanak rendelkezésre. A szervezés megkíván bizonyos előzetes szervezatlenséget, lazaságot, sőt szétesettséget. A szervezés láza nemcsak közönyösen veszi azt, hogy munkája megindulásakor a közösségek intenzíve együttélő elemei bomladozóban vannak-e vagy sem, hanem ellenkezőleg, számára kedvező az előzetes bomlás. Maga a szervezés — legalább indulási érdekből — szervezettség-

ellenes. Dékány fejtegetése konkluziójaként nem akarja értékében redukálni a szervezési energiát. Hangsúlyozza, hogy a szervezési hitre mindig szükség van. Csupán a panorganizációs hit határt nem ismerő igényei ellen emel vétőt és a vak mindentszervezés természetes határvonalaira hívja fel a figyelmet. A maga helyén érvényesülő szervezés is csak egy bizonyos pontig talál «szervezési optimumra», azon túl már erővesztésig áll be. A jövőben kell, hogy a szociálpolitika kétféle elvileg párhuzamos feladatot lásson maga előtt: a szervezés és az ápolás feladatát. Egyik a mesterséges, a másik a természetes szervezetek területe. Az előbbihez az ápolás kevés, az utóbbihoz a szervezés idegen. A jövő szociálpolitikájának kétségtelen támasza lesz az eljövendő szociológiai elemzés, mely a szervezés-probléma részleteibe is bevilágító adatokkal fog szolgálni.

K. B. O.

A Magyar Asszony szeptemberi számának borítékklapja az Izabella kir. hercegasszony ajándékozta Szent Imre-szobor képmását mutatja be. A folyóirat közleményeiből a következőket emeljük ki: Budapest, a Duna királyasszonya. A magyar asszonyok köszönete Izabella kir. fenségnek. Európa kath. asszonyai Budapesten. A magyar München (Debrecen). Mi teszi a házat széppé? (Megszívlelendő útbaigazítások családi házat építőknek.) A Szerencsi csokoládéország. A magyar zene védelme stb. Eleven, szellemes a lapnak «Legyünk őszinték» című rovata s igen érdekes újítása, hogy külön rovatokban foglalkozik a Délvidék, Erdély, Felvidék, általában a külföldi magyarság sorsát érintő hírekkel. A lap további részében Gyertyánffy Istvánról olvasunk meleg nekrológot Berta Ilona tollából; Csiky Jánosné a MANSz munkaprogramját fejtegeti, egyéb rovatok a leányok és asszonyok munkájáról számolnak be. Friss szellem, talpraesett eszmék, izzó nemzeti érzés és sokirányú érdeklődés jellemzik a folyóiratot. *A Magyar Asszony* a *Napkeletnek* végső célkitűzésben, elvekben, izlésben és hangban egyazon úton haladó testvér-lapja. Főszerkesztője: Berta Ilona, felelős szerkesztője: Grynaeus Ida, felelős kiadója: Pintér Ferenc. Kiadja a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége. Előfizetési ára egy évre 4 P. Főbizományos Pfeifer Ferdinánd Budapest, IV., Kossuth-u. 5.

(r.)

A NAPKELET minden közleményéért írója felel. A folyóirat szerkesztője: TORMAY CECILE; s. szerkesztője: HARTMANN JÁNOS. A kiadásért felelős: HEGEDŰS ISTVÁN.

Staphaneum nyomda r. t. — Nyomdaigazgató: KOHL FERENC.